

4. Цзинь Нань. Вокальна педагогіка в Китаї: до проблеми формування творчої індивідуальності співака / Нань Цзинь // Вісник ДАКККіМ. – 2008. – Вип. 3. – К., 2008. – С. 73-76.

ХАНЬ ЦИН. Особенности вокально-музыкальной эстрады Китая.

В статье рассматриваются особенности вокально-музыкальной эстрады Китая. Выделены основные жанры китайской эстрадной музыки, а также подчеркнута экзотичность китайской рок-музыки.

Ключевые слова: музыкальная эстрада, китайская рок-музыка.

KHAN' CIN. Features of the vocally-musical stage of China.

The features of the vocally-musical stage of China are examined in the article. The basic genres of Chinese vaudeville music are selected, and also the exotic things of Chinese rok-muzyki are underline.

Keywords: musical stage, Chinese fate-music.

Цуруль О. А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ

Статтю присвячено проблемі розробки навчально-методичного забезпечення для організації самостійної роботи майбутніх учителів з методики навчання біології. Запропоновано зміст та структуру сучасних посібників для організації та контролю самостійної роботи з методики навчання біології.

Ключові слова: навчально-методичне забезпечення, самостійна робота, підготовка вчителя, методика навчання біології, посібник.

Модернізація вітчизняної системи освіти передбачає поліпшення її якості, що у свою чергу визначає нові вимоги до особистості та професійної підготовки вчителя, здатного успішно розв'язувати професійні проблеми та завдання, які виникають у реальній педагогічній діяльності. На формування відповідної професійної компетентності вчителів-практиків спрямована діяльність вищих педагогічних навчальних закладів, сучасною формою організації навчального процесу яких є самостійна робота студентів. Аналіз психолого-педагогічної літератури, вітчизняний та зарубіжний досвід організації самостійної роботи студентів дає змогу виокремити важливу умову ефективної її організації – впровадження науково обґрунтованого навчально-методичного забезпечення.

Проблема організації самостійної роботи з методики навчання біології та її навчально-методичного забезпечення розробляється вітчизняними (І. В. Морозом, А. В. Степанюк, Г. Я. Жирською, Н. Й. Міщук, Л. С. Барною, С. А. Логвіна-Бик) та зарубіжними (Н. Д. Андрєєвою, О. С. Кабаян, А. Г. Захаровою, Н. М. Антиповою, А. С. Єрмаковою, Н. В. Карташовою,

Н. В. Івановою) вченими.

У посібнику “Загальна методика навчання біології” за редакцією І. В. Мороза завдання для самостійної роботи студентів містяться у рубриці “Запитання і завдання” [1]. Вони представлені переважно запитаннями репродуктивного характеру, які передбачають відтворення основних теоретичних питань розділу. Запитання творчого характеру та завдання-ситуаційні задачі згруповані у рубриці “Запитання до дискусії”. До кожного розділу автори пропонують перелік рекомендованої літератури.

Завдання для самостійної роботи студентів містяться у практикумах з методики навчання біології [3] і з методики навчання біології та природознавства [4]. Вони складають зміст двох структурних елементів кожного лабораторного заняття: завдань для самостійної аудиторної роботи та позааудиторної роботи. Завдання переважно проблемно-пошукового та творчого характеру, обов’язкові для виконання всіма студентами (інваріантні) або на вибір, за бажанням (варіативні). До кожного із занять авторами пропонується перелік інформаційних джерел.

У посібнику В. І. Шулдика “Курс методики викладання біології в модулях” вперше у вітчизняній методиці навчання біології здійснено спробу запровадження модульного підходу до структурування змісту навчальної дисципліни та відповідної організації навчального процесу із його опанування студентами-майбутніми вчителями біології. До кожної з тем у межах навчальних модулів розроблені запитання і завдання для самоконтролю (у вигляді спеціальної рубрики) та подано список основних інформаційних джерел [15].

Для організації самостійної роботи студентів з методики навчання біології групою дослідників на чолі з А. В. Степанюк розроблено систему завдань, які передбачають: а) засвоєння змісту навчального матеріалу з шкільного курсу біології та методики його викладання; б) формування професійних умінь та навичок студентів; в) засвоєння способів активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі вивчення біології; г) ознайомлення з передовим педагогічним досвідом у галузі методики навчання біології [9].

Методисти пропонують майбутнім учителям біології підготувати, наприклад, методичну розробку дидактичної гри з метою перевірки та оцінювання навчальних досягнень учнів (вікторину, аукціон, брейн-ринг, шоу “Щасливий випадок”, “Єврика”) з певних розділів шкільної біології; скласти анотований список науково-популярної літератури, яку доцільно рекомендувати учням для позакласного читання з певних розділів шкільної біології і т.п. [16].

А. Ю. Цина та В. І. Цина розробили та апробували типологію завдань для організації самостійної домашньої роботи студентів: завдання теоретичного характеру (вивчити, проаналізувати, відібрати категорії,

об'єкти і процеси, що входять до складу змісту навчання), завдання практичного характеру (опрацювання конкретних фахових явищ, об'єктів, процесів; безпосередня практична перетворювальна діяльність з ними); завдання об'єднаного характеру (узагальнення вивченого теоретичного матеріалу і проектування студентом фахової діяльності як спеціаліста – планування, розробка системи заходів з конкретного розділу або теми навчальної дисципліни) [11].

Дослідницький інтерес становить навчально-методичне забезпечення самостійної роботи студентів з методики навчання біології радянської вищої школи.

П. Д. Незнаєвим та А. М. Калініченко створені методичні рекомендації “Организация самостоятельной работы студентов по методике преподавания биологии” [6]. Для самостійного опрацювання студентам запропоновано теоретичні питання та практичні завдання. У першому блоці – “Теми для самостійного вивчення” – методисти виокремили п'ять тем лекційного курсу методики навчання біології, до кожної з яких розроблені “методичні рекомендації” (коротка інформація теоретичного характеру із цілями роботи), перелік контрольних запитань, 1-2 завдання, основна та додаткова література. Другий блок навчального видання “Практичні завдання” складають такі структурні елементи: загальні вказівки та розділи шкільного курсу “Біологія” (“Рослини”, “Тварини”, “Людина та її здоров'я”, “Загальна біологія”). Розділ містить 4-6 комплексні завдання, до кожного з яких запропоновано план роботи, перелік обов'язкової та додаткової літератури.

Методичний посібник для студентів заочної форми навчання Н. З. Сафронової та Н. Г. Чередуєвої [8] містить міжсесійні завдання (матеріали для організації самостійної роботи у міжсесійний період), лабораторний практикум (виконується під час сесії під керівництвом викладача) та література (перелік основної літератури). Практикумом охоплено навчальні теми біології старшої школи, до кожної з них запропоновано по 3-5 завдань (з методичними вказівками щодо їх виконання) та перелік додаткової літератури.

Аналіз публікацій з проблеми та навчальних посібників з методики навчання біології свідчить, що самостійна робота студентів спрямована переважно на оволодіння теоретичними знаннями та осмислення причинно-наслідкових зв'язків і залежностей, представлена завданнями, виконання яких передбачає вивчення окремих питань лекційного курсу, опрацювання додаткових інформаційних джерел, конспектування найважливіших теоретичних положень, творчу розробку планів проведення різних форм навчальних занять в основній та старшій школі тощо. За такого підходу навчально-методичне забезпечення самостійної роботи з методики

навчання біології не відповідає сучасним вимогам кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВНЗ, що негативно позначається на організації та результативності самостійної роботи майбутніх учителів біології.

Мета статті полягає в обґрунтуванні змісту та структури сучасного навчально-методичного забезпечення самостійної роботи з методики навчання біології.

Теоретичне підґрунтя для розробки навчально-методичного забезпечення для організації самостійної роботи студентів з методики навчання біології складають науково-методичні засади організації самостійної роботи студентів у процесі методичної підготовки майбутніх учителів предметів природничого циклу, розроблені на базі кафедри теорії та методики навчання природничо-географічних дисциплін Інституту природничо-географічної освіти та екології НПУ імені М. П. Драгоманова [7].

Відповідно до запропонованого способу проектування діяльності студентів з методичних дисциплін природничого профілю в нових умовах організації навчання *самостійна робота розглядається як форма організації навчання, що охоплює різноманітні види індивідуальної та колективної навчальної діяльності, які здійснюються на аудиторних заняттях та у позааудиторний час, з урахуванням індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів, під керівництвом викладача або без його безпосередньої участі.*

Розробляючи навчально-методичне забезпечення для ефективної організації та успішного виконання самостійної роботи з методики навчання біології, ми керувалися такими принципами:

– активності залучення студентів у самостійну роботу – його реалізація вимагає дотримання вимог до наявності й змісту матеріалів, винесених на самостійне опрацювання (відповідність навчальним планам і типовій навчальній програмі, доступність для самостійного виконання, можливості для самоконтролю, наявність посилань на інформаційні джерела для виконання самостійної роботи, навчання студентів раціональним прийомом організації та виконання самостійної роботи);

– урахування індивідуальних особливостей студентів – його реалізація потребує виявлення у змісті навчальних посібників можливостей для формування у студентів умінь здійснювати самостійну роботу, наявність різноманітних за змістом та обсягом завдань для самостійної роботи, зразків для їх виконання;

– доступності – передбачає наявність чіткої класифікації видів завдань самостійної роботи студентів за рівнем складності та регламентом щодо їх виконання;

– визначеності і зрозумілості завдань – потребує чіткого формулювання

змісту завдань, певного викладу та подання матеріалу для самостійного опрацювання, наявності методичних вказівок для виконання завдань.

Системоутворюючим елементом навчально-методичного забезпечення самостійної роботи з методики навчання біології є **збірник завдань для самостійної роботи студентів з методики навчання біології** [12]. У ньому реалізовано сучасний модульний підхід до формування змісту навчальної дисципліни "Методика навчання біології", яка викладається в умовах кредитно-модульної організації навчання студентів [5]. Розроблена система завдань для самостійної навчальної діяльності студентів з методики навчання біології містить обов'язкові завдання за змістом лекційних і лабораторних занять, а також творчі завдання. Зміст завдань для самостійної роботи варіативний і диференційований, враховує специфіку методики навчання біології як педагогічної науки та індивідуальні особливості студентів. Розробка завдань здійснювалася відповідно до авторської класифікації самостійної роботи студентів, опису форм та видів завдань з методик навчання природничих дисциплін [2]. З урахуванням пріоритетних цілей та завдань вивчення методик навчання природничих дисциплін класифікацію самостійної роботи студентів здійснено за такими напрямками: оволодіння теоретичними знаннями, активізація пізнавальної діяльності, осмислення наявних причинно-наслідкових зв'язків та залежностей, закріплення набутих знань та формування вмій і навичок їх застосування, відповідальність за прийняття самостійних рішень. Нами враховано позицію, що виконання студентами завдань самостійної роботи має відбуватися з урахуванням рівня сформованості їх навчально-пізнавальної діяльності та різного рівня прояву самостійності. Відповідно до цього самостійна робота може виконуватись студентами на низькому, середньому та високому рівнях (такі завдання позначені символом*).

Так, зокрема, для організації самостійної роботи за змістом кожного з 22 лекційних занять запропоновано по 3-5 завдань, з яких 1-3 – творчі. Окрім завдань, посібник містить план кожної лекції та посилання на інформаційні джерела, необхідні для опанування запропонованого змісту і відповідно для виконання завдань для самостійної роботи майбутніх учителів біології. Наприклад, за змістом лекції № 15 „Реалізація концепції профільного навчання у навчально-виховному процесі з біології” розроблено такі завдання для самостійної роботи:

- 1) на основі аналізу статей у фахових методичних виданнях встановіть особливості профільного навчання у сільських школах;
- 2) до 2-3 курсів за вибором або факультативів укладіть перелік інформаційних джерел для учнів;
- 3) * розробіть анкети (для учнів та батьків) для здійснення діагностики освітніх запитів учнів, основних мотивів подальшого вибору, інтересів і

нахилів;

4) * з'ясуйте особливості профорієнтаційної роботи в умовах різних організаційних форм навчання біології, заповніть таблицю:

Профорієнтаційна робота у навчально-виховному процесі з біології

№ з/п	Форма навчання	Зміст та методи профорієнтаційної роботи

Завдання для самостійної роботи за змістом 33 лабораторних занять представлено за блоками: методика вивчення розділів біології 7 класу, методика вивчення розділів біології 8 класу, методика вивчення розділів біології 9 класу та методика вивчення розділів біології старшої школи. Наприклад, за змістом лабораторного заняття № 33 “Методика проведення екскурсій з біології у старшій школі” запропоновано такі завдання:

- 1) розробіть алгоритм підготовки вчителя біології до екскурсії;
- 2) на основі аналізу програм курсів за вибором та факультативів запропонуйте тематику біологічних екскурсій (по 3-4 екскурсії до 2-3 курсів на ваш вибір);
- 3) розробіть план-конспект однієї з екскурсій (на ваш вибір):
  - а) “Способи розмноження рослин (оранжерея, теплиця, ботанічний сад, дослідна станція тощо)”;
  - б) “Запровадження нових сортів рослин і порід тварин у господарствах (селекційна станція, племінна ферма)”;
  - в) “Методи розведення птахів: інкубація, розвиток курчат (птахофабрика)”;
  - г) “Різноманітність видів у природі (природничий музей); Історія розвитку життя на Землі (природничий музей)”;
- 4) визначте тематику екскурсій, передбачених навчальною програмою з біології (профільний рівень), та розробіть одну із них у форматі віртуальної екскурсії.

Посібник містить також цільові вказівки та рекомендації щодо виконання індивідуального навчально-дослідного завдання з методики навчання біології, **структура та зміст якого обґрунтовані нами в окремій публікації [13].**

Для успішного виконання завдань студентам запропоновано перелік з 278 основних та додаткових інформаційних джерел, серед яких нормативні документи, підручники для учнів і студентів, навчальні і методичні посібники, статті у педагогічних виданнях, ресурси мережі INTERNET.

Серед запропонованих інформаційних джерел особливе місце займає **хрестоматія з методики навчання біології [10]**, в якій тематично систематизовані роботи, що розкривають історичні аспекти розвитку

методики навчання біології в Україні та основні проблеми сучасної теорії і методики навчання біології: зміст шкільної біологічної освіти та вимоги до його засвоєння; принципи, методи та форми навчання біології; формування і розвиток біологічних понять, загальнонавчальних та спеціальних умінь, розумових операцій; диференціація навчання біології; використання підручника як засобу навчання біології; реалізація міжпредметних зв'язків та інтеграція природничих знань; виховання учнів у процесі вивчення біології; підготовка вчителя та нормативно-правове забезпечення навчально-виховного процесу з біології.

Раціональній організації систематичної самостійної роботи студентів, контролю за її виконанням та результативністю сприяє робота із **тестовими завданнями з методики навчання біології** [14]. Нами було розроблено та апробовано близько 500 закритих і відкритих тестових завдань таких форм:

А) завдання з вибором лише однієї правильної відповіді;

Б) завдання з вибором кількох правильних відповідей;

В) завдання на встановлення відповідності;

Г) завдання на встановлення правильної послідовності;

Д) завдання відкритої форми з короткою відповіддю типу “Вставте пропущені слова (словосполучення)”;

Е) завдання, що передбачають формулювання оціночних суджень типу “Дайте оцінку таким твердженням”.

Виконання таких тестових завдань розглядається нами як окремий вид самостійної роботи студентів з методики навчання біології.

Розроблені тестові завдання охоплюють основні поняття змістових блоків навчальної дисципліни “Методика навчання біології”: методика навчання біології як педагогічна наука; загальні закономірності і принципи навчання біології, зміст, завдання та структура шкільної біологічної освіти; формування і розвиток біологічних понять, умінь та навичок; методи та методичні прийоми навчання біології; засоби навчання біології; форми навчання біології; контроль навчальних досягнень учнів з біології; матеріальна база навчання біології; виховання та формування наукового світогляду у процесі навчання біології; система самоосвіти вчителя біології.

В основу розробки тестових завдань покладено діяльнісний підхід, що передбачає включення у зміст умови тестового завдання чіткої цільової настанови про характер дії, яку потрібно виконати під час роботи із завданням: назвіть (укажіть, визначте, позначте, виберіть і т.п.) метод (підхід, ознаку, принцип, методичний прийом, засіб і т.п.) ...; установіть відповідність між ...; установіть послідовність етапів ... тощо. Виокремлення методології діяльнісного підходу як теоретичної основи розробки тестових завдань сприятиме, на нашу думку, успішному формуванню у майбутніх учителів загальних і спеціальних методичних компетенцій.

Упровадження запропонованого навчально-методичного забезпечення самостійної роботи з методики навчання біології сприяє зростанню якості методичної підготовки майбутнього вчителя біології, про що свідчать результати педагогічного моніторингу.

Висновки. Актуальним напрямом у стратегічній лінії організації самостійної роботи студентів у вищій школі є створення умов високої активності, самостійності і відповідальності студентів в аудиторії і поза нею в ході реалізації всіх видів навчальної діяльності. Одним із пріоритетних шляхів є підвищення активності студентів з усіх напрямів самостійної роботи. Засобом стимулювання такої активності та організації самостійної роботи є спеціально розроблені завдання.

Розробка сучасного навчально-методичного забезпечення самостійної роботи з методики навчання біології має здійснюватися з урахуванням таких вимог:

- навчальні посібники потребують (за умови їх перевидання) включення у їхній зміст окремих блоків завдань для самостійної роботи студентів;
- завдання для самостійної навчальної діяльності студентів мають бути різнорівневими (від частково-пошукових до проблемних і творчих), а зміст методичного апарату посібників повинен містити 2-3 рівні завдань;
- авторам посібників у змісті завдань для самостійної роботи необхідно передбачати індивідуально-орієнтований характер їх виконання студентами та надавати алгоритми щодо виконання й оформлення завдань, а також сучасну інформаційну базу для їх раціонального виконання.

Наступним етапом наукового пошуку є розробка навчально-методичного забезпечення для організації, керівництва та виконання самостійної роботи з методики навчання біології в умовах упровадження нових інформаційних технологій навчання.

Використана література:

1. Загальна методика навчання біології : навч. посіб. / [І. В. Мороз, А. В. Степанюк, О. Д. Гончар та ін.] ; за ред. І. В. Мороза. – К. : Либідь, 2006. – 592 с.
2. *Кобернік С. Г.* Проблема класифікації самостійної роботи студентів з методичних дисциплін природничого профілю / С. Г. Кобернік, О. А. Цуруль // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету : матеріали звітно-наук. конф. викладачів університету за 2009 р. / укл. Г. І. Волинка, О. В. Уваркіна, О. П. Симоненко, О. П. Смелянова. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – С. 82-85.
3. Методика навчання біології. Практикум / [І. В. Мороз, А. Д. Гончар, Т. Є. Буяло та ін.] ; за ред. І. В. Мороза. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – 90 с.
4. Методика навчання біології та природознавства. Практикум / [І. В. Мороз, А. Д. Гончар, Т. Є. Буяло та ін.] ; за ред. І. В. Мороза. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 143 с.
5. Методика навчання біології. Програма навчального курсу для студентів вищих педагогічних закладів освіти / [І. В. Мороз, А. В. Степанюк, Н. Й. Міщук та ін.]. – Київ-Тернопіль : ТДПУ, 2004. – 35 с.
6. Организация самостоятельной работы студентов по методике преподавания биологии : метод. рек. / [сост. П. Д. Незнаев, А. Н. Калиниченко]. – К. : РУМК МНО УССР, 1989. – 52 с.

7. Самостійна робота студентів з методик навчання природничих дисциплін: теорія та практика : монографія / С. Г. Кобернік, І. В. Мороз, О. А. Цуруль та ін. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 315 с.
8. Сафронова Н. З. Лабораторный практикум с межсессионными заданиями по методике преподавания биологии / Н. З. Сафронова, Н. Г. Череева. – М.: Просвещение, 1982. – 63 с.
9. Степанюк А. В. Організація самостійної роботи студентів з методики навчання біології / А. В. Степанюк, Г. Я. Жирська, Н. Й. Міщук, Л. С. Барна // Психолого-педагогічні засади природничо-географічної та економічної освіти: досвід, проблеми, перспективи : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. – Вінниця : ВДПУ, 2005. – С. 20-21.
10. Хрестоматія з методики навчання біології : навч. посіб. / [Автор-укладач О. А. Цуруль]. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 309 с.
11. Цина А. Організація самостійної роботи студентів : методичний аспект / А. Цина, В. Цина // Підготовка майбутнього вчителя природничих дисциплін в умовах моделювання освітнього середовища : зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. – Полтава : ПДПУ, 2004. – С. 93-97.
12. Цуруль О. А. Збірник завдань для самостійної роботи студентів з методики навчання біології : метод. посібник / Ольга Цуруль. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 61 с.
13. Цуруль О. А. Індивідуалізація самостійної роботи студентів з методики навчання біології / О. А. Цуруль // Індивідуалізація і фундаменталізація навчального процесу в умовах євроінтеграції : зб. наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф. – Переяслав-Хмельницький : Ризографіка, 2007. – С. 415-420.
14. Цуруль О. А. Тестові завдання з методики навчання біології : навч. пос. / О. А. Цуруль. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 127 с.
15. Шулдик В. І. Курс методики викладання біології в модулях / В. І. Шулдик. – К.: Науковий світ, 2000.
16. Режим доступу : www.tnpu.edu.ua.

ЦУРУЛЬ О. А. Учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов по методике обучения биологии

В статье исследуется проблема разработки учебно-методического обеспечения самостоятельной работы студентов по методике обучения биологии. Предложено содержание и структура современных пособий для организации и контроля самостоятельной работы по методике обучения биологии.

Ключевые слова: учебно-методическое обеспечение, самостоятельная работа, подготовка учителя, методика обучения биологии, пособие.

TSURUL' O. A. Educational and methodological support students' independent work on methods of teaching biology

This article examines the problem of developing training and methodological support students' independent work on methods of teaching biology. Content and structure of modern manual for organizing of independent work on methods of teaching biology were proposed.

Keywords: educational and methodological support, independent work, teacher training, methods of teaching biology.

Чжан Гуй
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

МУЗИЧНО-ВОКАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО КИТАЮ

У статті розкриті основні аспекти розвитку музично-вокального мистецтва Китаю. Розглянуті традиції та основні тенденції розвитку музично-педагогічної освіти та виховання.